

Дмитро Ващук

**ВАСИЛЬ-КОСТЯНТИН ОСТРОЗЬКИЙ
У ДОКУМЕНТАХ
ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ***

Василь-Костянтин Острозький упродовж другої половини XVI – початку XVII ст. був одним із найвпливовіших українських політиків у середовищі князівської еліти Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ). Обійнявши уряд київського воєводи 1559 року, він залишався на цій посаді до 1608 р. Будучи представником найвпливовішої родини серед української еліти, князь виявився не лише сучасником, а й активним учасником процесів укладення двох уній – Люблінської та Берестейської, що стали ключовими в історії України XVI ст. Окрім цього, В.-К. Острозький відігравав неабияку роль у зміцненні обороноздатності довіреного йому воєводства. Водночас, попри чималу активність у державній політиці, князю доводилося вирішувати й чимало питань господарського чи приватного характеру. Саме останньому аспекту і присвячено підбірку документів із 266-ї книги Судових справ Литовської Метрики.

У **першому** документі йдеться про передачу острова Заньковичі з двома озерами, який розташовувався між Дніпром та Десною, у володіння до волі господарської київському ротмістру Каспору Стужинському. Причиною такого королівського рішення стала втеча до Москви попереднього власника, київського козака Опалиса. Дії щодо ув'язання у володіння покладалися на В.-К. Острозького¹.

Другий документ зобов'язував київського воєводу не чинити перешкод княгині Масальській бути настоятелькою Михайлівського монастиря у Києві через смерть попереднього ігумена.

Одним із найцікавіших за змістом документів є **третій**. У ньому насамперед повідомлялося про рішення сейму щодо збору серебщизни, а

---

* Стаття підготовлена за підтримки Canadian Institute of Ukrainian Studies.

адресувався він тим особам, які займалися його стягненням на території Київського, Луцького, Кременецького, Мінського, Слонімського, Пінського та Ошмянського повітів, тобто там, де знаходилися володіння князя В.-К. Острозького. Останній повідомляв, що він зібрав необхідну суму грошей зі своїх володінь, однак змушений був їх витратити на зарплатню найманому війську, яке забезпечувало безпеку на Україні: «и ж его м(и)л(о)сть тот податок, с подданных тых именеи своих в тых поветех лежащих выбравшы, до скарбу земьского отослати готовъ былъ, нижли дей и жъ на почоть его, которого его м(и)л(о)сть за росказаньемъ и листы нашими пры|поведными для всякихъ небеспечностей двесте коней **на украине** (виділено нами. – Д. В.) дей ховаеть, заплата зъ скарбу нашего недошла, его м(и)л(о)сть задержываючи тот люд служебный оные п(е)нези имъ роздалъ». Тому князь звертався до короля, щоб той наказав збирачам податку приїхати до нього для вирішення усіх фінансових справ. Сигізмунд II Август це і зробив. Важливість документа полягає в тому, що у ньому міститься одне із найраніших свідчень щодо визначення прикордонних районів Київщини терміном «Україна».

У листі до гетьмана ВКЛ, пана Григорія Ходкевича (**четвертий документ**) король повідомляв, що дозволив князю В.-К. Острозькому не приїжджати на загальний збір війська до м. Борисова через від'їзд до Польщі на сейм для вирішення майнових справ і наказував гетьману не змушувати князя у цей час до військової служби².

Останні два документи стосуються судової справи між підканцлером ВКЛ Остафієм Воловичем з князем В.-К. Острозьким щодо третьої частини маєтку Степанського, волості Романовської, сіл Горбакове, Золотєєво та Подляни. У **п'ятому** йдеться про відкладення вирішення цієї справи на Люблінський сейм. Проте, як свідчить зміст **шостого** документа, у Любліні справу не було завершено, а знову відстрочено до іншого часу. О. Волович тільки зумів викласти причини позову стосовно В.-К. Острозького (правда, які саме, в тексті не зазначено); чергова ж відстрочка пов'язана із процесом підписання Любінської унії: «Нижли г(о)с(по)д(а)рь его м(и)л(о)сть для забавенья иными пильнейшими и важнейшими справами Речи Посполитое земьское, **около сконьченья днєи** (виділено нами. – Д. В.) того слухати и отправовати небддчы доспешонъ»³.

Документи до друку підготовлені відповідно до вимог дипломатично-критичного методу, розробленого В. Німчуком⁴. Вертикальною рисою | позначається кінець стрічки, а кінець аркуша двома – ||. Позначення паєрика уніфіковане через літеру й. Заголовки до документів передають-

ся курсивом українською мовою. Легенда надає інформацію про місце розташування оригіналу та наявність мікрофільмованої копії.

Публікація документів

№ 1. 1567, квітня 22. Петриків. Лист до київського воєводи князя Василя-Костянтина Костянтиновича Острозького, щоб наказав віддати Каспору Стужинському острів Заньковичі з двома озерами.

[Аркуш 172]

**Листъ писаный до воєводи киевского |
до княза Костаньтина Костаньтиновича
О|строзского абы казалъ подат(ь) островок з двома |
Озерми названый Заньковичи Каспорѣ Стѣжин|скому |**

Жыкгимонт Август |

Воєводе киевському, маршалькѣ волыньское земли, ста|росте володимерскому, князю Костеньтинѣ Костентиновичу Острожскому. Што который островокъ ѿ воєводстве Киев|скомъ названый Заньковичы з двома озерми межы Дне|промъ и Дисною лежачые, дали есмо подданомѣ нашому, ко|заку киевскомѣ Опалисе. Ино маемъ того ведомость, иж | тотъ Опалиха до Москвы втекъ, а тепер дей тот островок | брать его, [...] * немаючи от нас на то нико|торого права, держыть и вжываетъ. А такъ мы, за чо|ломъ битьемъ ротъмистра нашего Киевского Каспо|ра Стѣжыньского, з ласки наше, оный островокъ и с ты|ми двома озерцами емѣ дали. Твоя бы м(и)л(о)сть ѿ томъ | ведалъ и Стѣжыньскомѣ оный островокъ с озерцами | в моцъ подати и в того его ѿвезати казалъ, нехай он то дер|жыть до воли и ласки наше г(о)с(по)д(а)рское. Писан ѿ Петръкове, Лет | Бож(его) нарож(енья) 1567, м(е)с(я)ца апреля 22 дня |

Подпись рѣки г(о)с(по)д(а)рское. ||

Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 172.

Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 3. – Арк. 172.

---

* Ім'я пропущене в тексті документа.

Мал. 2. Князь В.-К. Острозький.
Невідомий художник XVI ст. (Музей
Державного історико-культурного
заповідника м. Острог). Копія XIX ст.

Мал. 3. Замок князів Острозьких
XVI ст. (м. Старокостянтинів).
Сучасний вигляд.

Мал. 4. Замок князів Острозьких XVI ст. (м. Острог).

№ 2. 1567, квітня 22. Петриків. Лист до кийівського воєводи князя Василя-Костянтина Костянтиновича Острозького, щоб не забороняв дружині князя Івана Масальського бути настоятелькою монастиря Св. Михайла у Києві.

[Аркуш 172 зворот]

**Листъ писаный до пана воєводи ж киевского |
абы незабороналъ кнегини Ивановой Масальской
игуменою быти в монастыри с(ве)того Ми|хайла
там в Києве |**

Жыкгимонт Август |

Воєводе киевскомѣ, маршалкѣ волыньское земли, старосте володимѣрскому, князю Костеньтину Костен|тиновичу Острожскому. Што в которомъ монастыры | светого Михайла, тамъ в Києве, кнегини Ивановаа Ма|сальскаа кнегини [...] * мешкаеть, ино ижъ игу|мень, который до сего часу в томъ монастыры былъ, ѣ|мер и тепер тамъ игумена нетъ, и мы дозволили ей толко | на сесь часъ в тот монастыркого игуменомъ годнего быти. Розѣ|меючи подати, твоя бы м(и)л(о)сть ѡ томъ ведалъ и ѡного | монастыра подати ей не забороналъ. Писан в Петръкове, Лет | Бож(его) нарож(енья) 1567, м(е)с(я)ца апреля 22 дня |

Подпис рѣки г(о)с(по)д(а)рское. |

Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 172зв.

Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 3. – Арк. 172зв.

№ 3. 1568, січня 10. Кайданів. Лист, писаний до поборців Кийівського, Луцького, Крем'янецького, Мінського, Слонімського, Пінського та Ошмянського повітів, щоб на прохання кийівського воєводи князя Василя-Костянтина Острозького вирішили справу щодо збору сребьщизни у його маєтках, які розташовані у тих повітах.

[Аркуш 245]

**Листъ писаный до поборцовъ поветѣ Ки|евського,
Лвцького, Крем'янецького, Мѣнского, Слонимского, Пин|ского
и Ошменського абы выбравшы сребьщизну |**

---

* Ім'я пропущене в тексті документа.

**з ыменей воєводи киевского, князя Костянтина |
Острожского, в тых поветех лежачые, на две|сте
коней обраховавшы ему же панѣ воє|воде заплатили |**

Жыкгимонт Август |

Поборцам поветѣ Киевского, Луцкого, Креманецького, Менского,
| Слонимьского, Пиньского и Ошменьского на выбранье сере|бщызны
ѣстановленнымъ. Што на соймѣ великомъ вальномъ | в року прошломъ
шесть дѣсятъ семомъ в Городне на обо|рону земьскую ѣфален податокъ
серебщызны на два годы, | яко жъ и роки выданью тых податковъ за
того жъ сой|му положоны были. Тоест ку выданью первшого подат|кѣ
ѣт выволанья тою сѣму городеньского в десети | неделях, а кѣ выданью
дрѣгого податку с того жъ сой|му рокъ положонъ былъ ѣт свята трех
кролей в рокѣ тепе|решнемъ шестъ дѣсят ѣсмомъ за дванадцат недель.
То пак | панове рады нашы и вси станы рыцарство нашо тепер | до войску
зъехавшыся, а великие и пильные потребы ||

[Аркуш 245 зворот]

земьские бачачы и вживаючы, люди слѣжебные с прызво|леньемъ
нашымъ г(о)с(по)д(а)рьскимъ ѣфалили и постановили, тот | податокъ,
который в року теперешнемъ шест(ь) дѣсят ѣсмомъ | по трех кролех
ѣ дванадцати неделях ѣтдаван быти мѣл для | поспешнейшее заплаты
людей служебнымъ, которые вжо | п(е)нези, первей имъ даные, заслу-
жившы наново служить, в рокѣ | прошломъ шестъдѣсят семомъ перед
Божымъ нароженемъ вы|дати и сповна заплатити. То пак мовил нам воєво-
да киевский, | княз Костянтин Острожский, иж его м(и)л(о)сть тот пода-
ток, с подданных | тых именей своих в тых вопетех* лежачых выбравшы, до
скар|бу земьского ѣтослати готовъ былъ, нижли дей ижъ на почоть | его,
которого его м(и)л(о)сть за росказаньемъ и листы нашыми пры|поведны-
ми для всякихъ небеспечностей двесте коней на ѣкра|ине дей ховаеть,
заплата зъ скарбу нашего недошла, его м(и)л(о)сть за|держываючы тот
люд служебный ѣные п(е)нези имъ роздалъ, а вед|же какъ много тых
п(е)незей з ыменей его м(и)л(о)сти в тых поветехъ лежа|чыхъ приходитъ,
с того ѣнь личбу перед вами вчинити | и рейстра до вас дати хочеть.
Про то кгдажъ князь воє|вода киевский ѣные п(е)нези тымъ людемъ
слѣжебнымъ | выдалъ, прыказдемъ вамъ ажъ бы есте личбы до|статочное,
какъ много того податкѣ з ыменей его м(и)л(о)сти | в тых поветехъ лежачых
приходитъ, выслушали и рейстра | водле ѣфалы соймовеое под присегами
слуг его м(и)л(о)сти, которые | ѣный податокъ выбирали, прынавшы, его

* Має бути поветех.

з ђчиненна | личбы вытрѣчаючи, то в заплачу ѡнымъ людем служебнымъ | квитовали, а ѡт его м(и)л(о)сти або ѡт слуг его собе противные кви|ты взяли, водле которых квитов и рейстров ваших то в скарбе | нашомъ в заслужоное его м(и)л(о)сти враховано быти мает. Писан | ѡ Кайданове, Лет | Бож(его) нарож(енья) 1568, м(е)с(я)ца генвара 10 дня |

Подпись рѣки г(о)с(по)д(а)рьское. ||

Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 245-245зв.

Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 4. – Арк. 245-245зв.

№ 4. 1568, лютого 14. Книшин. Лист віленському каштеляну, гетьману Великого князівства Литовського, пану Григорію Ходкевичу з повідомленням про те, що київському воєводі Василю-Костянтину Острозькому дозволено не бути присутнім у Борисові у зв'язку із від'їздом до Польщі.

[Аркуш 260 зворот]

**Лист писаний до каштеллана виленского, кгетмана Ве|ликого кн(я)зства Лит(ов)ского, п(а)на Грыгорія Ходкевича |
ознаймуючы иж воєводе киевскомѡ позволено |
небываючи ѡ Борисове |
просто до Полщы ехат |**

Жыкгимонт Август |

Панѡ виленському, гетманѡ найвышшему Великого князства Ли|товського, старосте городеньскому, державцы могилевському, | панѡ Грыгорія Александровичу Ходкевича. Што в которыхъ | речах и потребах земськихъ, воєвода киевський, маршалокъ земли | Волинское, староста володимерский, княз Костеньтин Костень|тинович Острожский, прыехавшы з дела до нас именовъ твоє | м(и)л(о)сти и иных пановъ рад нашихъ, намъ мовиль ѡ том и вам такъже ||

[Аркуш 261]

и ѡколо роспѣченна войска вжо есмо до твоєй м(и)л(о)сти гетмана на|шого и до иных пановъ рад нашихъ ѡтписати казали, а иж княз воє|вода киевський иако намъ того его м(и)л(о)сти справу даль в потребахъ | пильныхъ ѡколо именовъ в Корѣне Польской на мальжонкѡ его м(и)л(о)сти | прыпалыхъ, тых часовъ до Польщы ехати маеть. И к тому бача|чы есмо иж на зезде, который за зданьемъ вашеѡ м(и)л(о)сти рад на-

ших | ѡтъ нас будеть зложонь бытности его м(и)л(о)сти яко рады нашое
 | пры нас г(о)с(по)д(а)ры потреба. Про то росказали есмо князю воєводе,
 вжо | назад тепер ѡ войско ку твоей м(и)л(о)сти до Борисова неедучы,
 тые | потреби за часу в Польшы ѡтъправовати, жебы на тотъ сеймъ | до
 насъ г(о)с(по)д(а)ра прыехати неомешкаль. Твоя бы м(и)л(о)сть, ѡ томъ
 | ведаючи, князиа воєводѡ киевского кѡ теперешней службѣ | военъной
 незнайдоваль. Писанъ ѡ Кнышыне Лет | Бож(его) нарож(енья) | 1568,
 м(е)с(я)ца феврална чотырнадцатого дня |

Подпись рѣки г(о)с(по)д(а)рьское. |

Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 260зв-261.

*Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 4. –
 Арк. 260зв.-261.*

№ 5. 1568, грудня 18. Воїнь. Відкладення справи підканцлера Великого князівства Литовського, пана Остафія Воловича і його учасників з кийвським воєводою, князем Василем-Костянтином Острозьким про маєтки Степанський, Горбаково, Золотєєво, Подляни та волость Романовську.

[Аркуш 354]

**Ѳтложеноє sprawy подканьцлеромѡ Великого кн(я)зс(т)ва |
 Литовского п(а)ну Ѳстафью Воловичѡ и инымъ ѡчастником
 его |**

**с паномъ воєводою киевскимъ ѡ Степань |
 и волост Романовскю, Золотєво и Подланы |**

Лет Бож(его) нарож(енья) 1568, м(е)с(я)ца декабра 18 дня |

Г(о)с(по)д(а)рь король его м(и)л(о)сть и великий княз Жыкгимонт
 Август рачыл ро|сказати до книгъ его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рьских
 каньцлерейскихъ записати. | Што который рокъ тѣтъ ѡ Воию на
 зезде его кролевское м(и)л(о)сти | з ых м(и)л(о)стью паны радами
 Великого князс(т)ва Литовского вод|ле преложенья зь сойму
 Городеньского прыпаль былъ его м(и)л(о)сти | пану Ѳстафью Воловичѡ,
 подканьцлерому Великого князства | Литовского, маршалку дворному,
 старосте берестейскому | и кобрыньскому и мальжонце его м(и)л(о)сти,
 паней Федоре Павловне | Сопежанце, и вчастьникомъ его м(и)л(о)сти
 кнегини Ивановой Чорто|рыйской, кнегини Ганъне Жославского,

паней Михайловой Тихновича | Козиньской, кашталановой луцкой паней Марыне, князю Алєксаньдрѣ Ивановичу Полубеньскому, старосте вольмерскому | и мальжонце его кнегини Зофии, а кнегини Богдановой Василєвича Соломирицького, кнегини Федоре Юревнама Гольшанскимъ, а пану Миколаю Павловичу Сопезе, маршальку г(о)с(по)д(а)рьскомѣ | и брату его пану Богдану, а пану **О**лизарѣ Кирдею, маршальку г(о)с(по)д(а)рьскому и мальжонце его паней Ганьне Юревне Гольшанского, пану **О**никею Андреевичу Корсакѣ, державцы вороноцкому с княземъ Костеньтиномъ его м(и)л(о)стью Костеньтиновичомъ **О**строзскимъ, воєводою киевскимъ, маршалькомъ земли | Волынское, старостою володимерскимъ, а княжною Гальшкою Ильиною **О**строзскою, воєводиною познаньскою ||

[Аркуш 354 зворот]

пани Лѣкашовою з Кгѣрчыною ѿ третюю часть имениа Степаньского и волости Романовске, такъ тежъ ѿ Горбаково, | Золотеево, Подланы и иные к тому прислухаючыє на которомъ року панъ подканьцлеры, именемъ мальжоньки своеє | и вчастниковъ их м(и)л(о)сти, княземъ воєводою его м(и)л(о)стью киевскимъ змовившы, изволившы сѣ тую справу на сє(й)мѣ | близко прышлый спольный любельский преложыли, на которомъ прынателей з обудву сторонъ кѣ розознаныю або застановенью ѿ тые имениа обрати и высадити, а з розьсудкѣ | ихъ росправу ѿ прынати, або передъ его кролевьскою м(и)л(о)стью правне в томъ постѣповати и выроку его кролевьскою м(и)л(о)стью пильновати мають, и обовязалися нивчом | права своего ненарѣшаючы, але в цѣле и пры mocy такъ, | яко насель раз было зоставуючы, што оповедавши г(о)с(по)д(а)рѣ | его м(и)л(о)сти, до книгъ его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рьскихъ записати дали. А | противъ воєводиное познаньское, паней Лукашовое з Кгурчыное, | кнежны Галшьки Ильиноє **О**строзское, его м(и)л(о)сть панъ подканьцлерый, именемъ мальжоньки своеє и всех ѣчастниковъ, ѿповдалься и выроку его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рьского, водле зложеня | и назначеня року, за нестаньемъ єє м(и)л(о)сти перво того в Городне и на иныхъ минувых роках такъ и на теперешнемъ | тѣтъ ѣ Воиню пильноваль и просиль, абы за таковымъ | непослушеньствомъ єє, сказанье противъ єє м(и)л(о)сти ѿдер|жати могъ. Нижли его кролевьская м(и)л(о)сть небудѣчы | на тотъ час за иными пильными справами своими г(о)с(по)д(а)рьскими и зем|скими доспешонъ, тоє справы ихъ м(и)л(о)сти с панею Кгѣрчыною | коньчыти и выроку делати, до того жъ вышеимененого | часу сойму Люблиньского преложыти то рачылъ под тою ж | то мощью, яко и до сего часу на выроку его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рьском | таа справа была, а на онъ час то его кролевьская

м(и)л(о)сть | рачить ѓзнати, естъ ли пани зъ Кгѓрчынаа за таковыи ||
[Аркуш 355]

нестанѣмъ своимъ в той речы вжо ѓпала або ничего, выпис |
с книгъ его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рѣскихъ канѣцлерейскихъ панѓ
подѣканѣцлерому данъ естъ. Писанъ ѓ Воиню. |

Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 354-355.

*Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 6. –
Арк. 354-355.*

№ 6. 1569, червня 20. Люблін. Розповідь підканцлера Великого князівства Литовського, пана Остафія Воловича проти князя Василя-Костянтина Костянтиновича Острозького про Степанський та ін. мастки, стосовно яких відбувався судовий процес.

[Аркуш 372 зворот]

**Оповеданье подканѣцлерого Великого кн(я)зства
Литовского | п(а)на Остафия Воловича против кн(я)за
Костентина |
Костентиновича Острозького ѓ Степанъ и иные имена |
ѓ которые право ведѣтъ ||**

Лет Бож(его) нарож(енья) 1569, м(е)с(я)ца июня 20 дня |
Г(о)с(по)д(а)рѣ король его м(и)л(о)сть и великий княз Жыкгимонтъ
Август рачыл | розказати до книгъ его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)рѣскихъ
канѣцлерейскихъ запи|сати. Што недавныхъ часовъ будѣчы его кролевѣской
м(и)л(о)сти на зезде | с паны радами Великого князства Литовского ѓ
Воиню, подканѣцлерый Великого князства Литовского, маршалокъ
дворный, | староста берестейский и кобрыньский, панъ Остафей Волович
| вчынилъ было постановенье именемъ малѣжоньки своее п(а)ни | Федоры
Павловны Сопежаньки и всихъ вчастьниковъ ее м(и)л(о)сти, | то естъ
кнегини Ивановое Черторыйское, кнегини Ганьны Жо|славьского, пани
Михайловоое Тихновича Кизиньское, кашталановое лѣцкое ||

[Аркуш 373]

пани Мари, князя Александра Ивановича Полѣбеньского | старосты
вольмерского и малѣжоньки его кнегини Зофеи, а кне|гини Богдановое
Васильевича Соломерецького, кнегини Федо|ры Юревы Гольшаньских,
а пана Николаа Павловича Сопеги, | маршалѣка г(о)с(по)д(а)рѣского и
брата его пана Богдана, а пана Оли|зара Петровича Кирдеа, маршалѣка

г(о)с(по)д(а)рьского и мальжоньки | его пани Ганьны Юревы Гольшаньского, а пана Оникая Андреевича Корсака, державцы вороницького с князем его м(и)л(о)стью Костентиномъ Острозьским, воеводою киевскимъ, маршалкомъ | земли Волыньское, старостою володимерскимъ, а княжною Галшкою Ильинною Острозскою. Ижъ мели тѣтъ в Люблине пры|ятелей з обѣ сторонѣ высадившы, через них сѣдовне альбо єдналь|нымъ обычаемъ росправу прыняти ѿ имени Степаньские | ѿ которые их м(и)л(о)сть право ведѣтъ, а где бы того через прыпате|лей не коньчили, заховываючи себе в моцы в сѣзѣпольное и цѣлое право свое передъ его кролевьскою м(и)л(о)стью в томъ правне | поступовати. Кгды бы его м(и)л(о)сть княз воевода киевский, сторо|на позванаа, до высаженья прыпатель и никоторое ѿгоды | або застановенья не мель сѣа, его м(и)л(о)сть панѣ троцький име|немъ мальжоньки своеє пани Федоры Павловны Сопежан|ки и всих ѿчастниковѣ своих вышей помененых, за моцю | его м(и)л(о)сти ѿт них на листех злецоною перед г(о)с(по)д(а)ремъ его м(и)л(о)стью | ѿповедал сѣа, ижъ того права с княземъ воеводою его | м(и)л(о)стью киевскимъ и правне в томъ тоє своеє справы | попирати хотель. А ѿ вырокѣ з воеводиною познань|скою панєю Лѣкашовою зъ Кгурчыною, княжною Гальшкою | Ильиною Острозскою, г(о)с(по)д(а)рѣ его м(и)л(о)сти просиль и через час нема|лый в томъ пильность чынилъ. Нижли г(о)с(по)д(а)рѣ его м(и)л(о)сть для за|бавенья иными пильнейшими и важнейшими справы | Речы Посполитое земьское, ѿколо сконьченья ѿнеи того слухати ||

[Аркуш 373 зворот]

и ѿтправовати небѣдѣчы доспешонѣ преложыти, то рачыл | и на иный час водле лимитацєи головное, которѣю вси спра|вы земли Волыньское преложоны суть, такъ с княземъ вое|водою его м(и)л(о)стью киевскимъ, яко и с княжною Гольшаньскою | под тою жѣ моцюю яко и на сєсь час, справа ѿтложона бы|ла, чога и выпись с книгъ каньцлерейскихъ его м(и)л(о)сти панѣ троцькому | данъ естѣ. Писанъ ѿ Люблине. |

*Оригінал: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Арк. 372зв-373зв.
Мікрофільм: РДАДА. – Ф. 389. – Оп. 1. – Од. зб. 266. – Частина 7. –
Арк. 372зв-373зв.*

* * *

Коментарі

Острозький Василь-Костянтин Костянтинович – князь острозький (1539–1608), староста володимирський, маршалок Волинської землі (1550–1608), київський воєвода (1559–1608). Дружина – Софія Тарновська, з якою одружився у 1553 р.⁵

Опалис – київський козак.

Стужинський Каспор – київський ротмістр⁶.

Княгиня Масальська – імовірно, це Богдана Богданівна Львовича Паткевича Тишковичівна, дружина князя Івана Федоровича Масальського, котрий помер у 1562 р.⁷

Ходкевич Григорій Олександрович – підкоморій литовський (1544 р.), староста ковенський і державця вілкейський (1546 р.), державця кормяловський і румшиський (1551 р.), воєвода вітебський (1554–1559 рр.), воєвода київський (1555–16. 09.1559 рр.), каштелян троцький (1559 р.), польний гетьман литовський (1561 р.), справця Жмудського староства, староста гродненський і державця кормяловський (1563 р.), каштелян віленський (1564 р.), гетьман великий литовський (1566 р.). Дружина – Катерина Іванівна Вишневецька. Помер в 1572 р.⁸

Волович Остафій Богданович – писар віленського воєводи Я. Глібовича (1546 р.), підстароста берестейський (1551 р.), писар королівський (1551–1566 рр.), маршалок господарський (1553 р.), маршалок двірний (1561–1569 рр.), підскарбій земський (1561–1566 рр.), староста берестейський і кобринський (1565 р.), підканцлер ВКЛ (1566–1579 рр.), каштелян троцький, каштелян віленський і канцлер (1579 р.). Помер 20 листопада 1587 р.⁹

Сапсжанка Федора Павлівна – дружина О. Воловича.

Жославська (Заславська) Ганна Кузьмівна – дружина князя Івана Федоровича Чорторийського. Померла в 1582 р.¹⁰

Кізнська (Козинська) Марія Юрїївна – княжна Гольшанська-Дубровицька, каштелянка волинська. Першим чоловіком був Андрій Якубович Монтовт. Потім вдруге вийшла заміж за Михайла Тихновича Кізнського (Козинського) (1566–1568 рр. каштелян волинський). Після його смерті в 1568 р. втретє побралася з Андрієм Курбським. Померла близько 1586 р.¹¹

Гольшанська Федора Юрїївна – дружина князя Богдана Васильовича Соломерецького. Померла до 1576 р.¹²

Полубенський Олександр Іванович – ротмістр литовський (1559 р.), староста вольмерський (1568–1569 рр.), староста вілкейський, каштелян

новогородський (1586–1588 рр.). Помер до 1608 р.¹³

Софія Юрівна Полубенська – княжна Гольшанська, дружина князя О. Полубенського.

Сапєга Микола Павлович – королівський маршалок (1569–1576 рр.), воєвода мінський (з 1576 р.), воєвода берестейський (з 1588 р.), воєвода вітебський (1588 р.), староста оршанський, сурашський і веліський. Дружина Ганна Андріївна Вишневецька. Помер 1 листопада 1599 р.¹⁴

Сапєга Богдан Павлович – брат Миколи. Староста гомельський (1579 р.), каштелян берестейський (1581 р.), каштелян смоленський (з 1585 р.), воєвода мінський (з 1588 р.). Помер 22 червня 1593 р.¹⁵

Кирдей Олізар Петрович – господарський маршалок (1566–1569 рр.); іменувався Кирдеєм-Мильським через поселення Мильськ у Луцькому повіті. Помер бл. 1574 р.¹⁶

Гольшанська Ганна Юрівна – остання представниця роду князів Гольшанських-Дубровицьких, дружина О. Кирдея¹⁷.

Корсак Оникій Андрійович – державця вороницький.

Острозька Галшка Іллівна – княгиня Острозька, дочка Іллі Костянтиновича Острозького. Мала три шлюби. Спершу дядько Василь-Костянтин Острозький усупереч її бажанню та волі матері Беати 1555 року видав її за кн. Дмитра Федоровича Сангушка. Після його смерті вона вдруге вийшла заміж за Лукаша Гурку, який пізніше став познанським воєводою. Однак мати, не погодившись із таким шлюбом, забрала дочку до Львова у монастир і втретє видала заміж за кн. Семена Юрійовича Слуцького. Врешті з 1574 р. проживала під опікою свого дядька В.-К. Острозького. Померла в 1582 р.¹⁸

Городно – центр Городненського повіту Троцького воєводства (суч. м. Гродно, Республіка Білорусь).

Серебщизна – господарський податок державного характеру, який збирався сріблом, головним чином на військові потреби. З другої половини XV ст. санкцію на збір серебщизни давав виключно вальний сейм, не дивлячись на те, що нормою загальноземського привілею 1447 р. населення ВКЛ було звільнене від оплати цього податку¹⁹.

Степанський маєток – очевидно, м. Степань Луцького повіту на Волині (суч. смт Сарненського р-ну Рівненської обл.)²⁰.

Романівська волость – Житомирський повіт Київського воєводства, центр с. Романів (суч. смт. Дзержинськ Житомирської обл.)²¹.

Горбакове – село у Луцькому повіті на Волині (суч. с. Горбаків Гощанського р-ну Рівненської обл.)²².

Золотєво – село, імовірно, в Луцькому повіті на Волині.

Подляни – село, імовірно, в Луцькому повіті на Волині.

- ¹ Рішення короля повністю відповідало Р. 1 § 6 Другого Литовського Статуту 1566 р. (Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года / Т. І. Доўнар, У. М. Саголін, Я. А. Юхо. – Мінск, 2003. – С. 53.), а ця норма діяла на території Київщини ще з другої половини XV ст. (Ващук Д. Реконструкція протографу Київської уставної грамоти (кінець XIV – перша третина XVI ст.) // METRICIANA: Даследаванні і матэрыялы Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. – Т. IV. – Мінск, 2007. – С. 102–123).
- ² Незважаючи на те, що військова повинність була головним обов'язком шляхетського стану перед державою, згідно Р. 2 § 3, 13 Статуту 1566 р. дозволялось, в разі невідкладних «справ земских», «слушное причины» відстрочити своє прибуття до війська у визначений термін (Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. – С. 67, 71.). Дію цієї норми і засвідчив документ № 4.
- ³ Відстрочення справи з поважних причин (в даному випадку «сеймь вальный») дозволялось Р. 4 § 13 Статуту 1566 р. (Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. – С. 104).
- ⁴ Німчук В. Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції. – К., 1995. – С. 15–18 (проект).
- ⁵ Войтович Л. Княжа доба на Русі: портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 515; Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). – К., 1993. – С. 91–93.
- ⁶ Докладніше про окремі аспекти діяльності К. Стужинського див.: Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині – XVII ст. Міська влада і самоврядування. – К., 2008.
- ⁷ Князі Масальські: документи і матеріали XVI ст. – Вип. 1. / Підготовка до друку й авторський текст Андрія Блануци, Дмитра Ващука – К., 2007. – С. 115.
- ⁸ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim w XV i XVI wieku. – Warszawa, 1887. – S. 23; Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині – XVII ст. – С. 279.
- ⁹ Urzędnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Kśęstwa Litewskiego XIV – XVIII wieku. Spisy. – Kórnik, 1994. – S. 251.
- ¹⁰ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim. – S. 35; Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 278.
- ¹¹ Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 109, 132, 135, 323.
- ¹² Там само. – С. 323.
- ¹³ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim. – S. 254–255; Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 304.
- ¹⁴ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim. – S. 307–308; Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 301.
- ¹⁵ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim. – S. 307.
- ¹⁶ Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 129.
- ¹⁷ Там само.
- ¹⁸ Boniecki A. Poczet rodów w Wielkim kśęstwie Litewskim. – S. 235; Яковенко Н.

Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. – С. 91–92, 211, 277.

- ¹⁹ Довнар-Запольский М. Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах. – Т. I. – К., 1901. – С. 717–720; Ващук Д. «Старина» як інститут регулювання економічних відносин у Великому князівстві Литовському (кінець XV – перша третина XVI ст.) // *Terra cossacorum: студії з давньої і нової України: Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Валерія Степанкова*. – К., 2007. – С. 421–422.
- ²⁰ Литовська Метрика. Книга 561: ревізії українських замків 1545. – К., 2005. – С. 584.
- ²¹ Там само. – С. 581.
- ²² Там само. – С. 562.